

Biblioteca Județeană Mureș la 90 de ani

În urmă cu un an, aniversam două secole de lectură publică la Târgu-Mureș¹. Actul lecturii aici decurgea din instituirea și deschiderea Bibliotecii Teleki (1802), care cuprindea valoroasa colecție de cărți și documente ale cancelarului Transilvaniei, Samuel Teleki (1734-1822) constituită într-o viață de om, oferită cu generozitate publicului. Biblioteca era adăpostită în clădirea cunoscută sub denumirea Teleki-Teka, căreia i-a fost alăturată o aripă special amenajată în acest scop. Făceam atunci convenita precizare privitoare la modul în care această instituție a reușit să-și exercite funcția de bibliotecă publică. Am avut în vedere profilul colecțiilor și accesibilitatea publicului la ele.

Este binecunoscut faptul că Biblioteca Teleki s-a constituit din cărți pe care fondatorul le-a procurat în anii de studii în mari centre ale culturii europene și în timpul peregrinării sale prin diferite țări. Aproape că nu îi scapă nimic din ce avea mai valoros civilizația cărții în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Biblioteca ar putea fi apreciată ca o mare citadelă a culturii universale prin valoarea colecțiilor, selecția și raritatea lor. Nu s-a făcut deloc economie atunci când, în capitala imperiului – Viena – important centru istoric și cultural aflat în permanentă legătură cu pulsul marilor orașe ale Europei, erau oferite produse ale tiparului. Cartea făcea parte din formația omului politic și de cultură, motiv pentru care nu a avut niciodată îndoieli sau rețineri privitoare la achiziții. Pe lângă cerințele personale de ordin intelectual, cărțile cuprindeau informații de valoare care meritau să fie transmise posterității, intenție care implică actul de responsabilă cultură. În argumentarea mea privind neîndeplinirea funcției publice în sensul modern al procesului de lectură, am în vedere nivelul relativ ridicat al conținutului colecțiilor, sistarea actualizării colecțiilor prin achiziții după anul 1820, ca și limbile în care sunt tipărite: latină, germană, franceză, engleză, italiană etc. (mai puțin accesibile publicului), ca și conservarea fizică impecabilă a cărților (care dovedește consultarea lor

¹ *Biblioteca Județeană Mureș*. Caiet documentar elaborat cu prilejul împlinirii a 200 de ani de lectură publică la Târgu-Mureș, 1802-2002. Târgu-Mureș, Casa de Editură Mureș, [2002]; *Libraria*. Anuar I, Lucrările simpozionului național „200 de ani de lectură publică la Târgu-Mureș”, Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2002; *Emlékkönyv a Teleki Téka alapításának 200. évfordulójára 1802-2002*, Szerkesztette: Dr. Deé Nagy Anikó, Sebestyén-Spielmann Mihály, Vakarcis Mihály, Basel-Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2002 (Teleki Téka Alapítvány).

restrânsă). La toate acestea se adaugă nivelul relativ redus de instruire a majorității populației la vremea respectivă.

Dovada cea mai pregnantă că situația se prezenta în acest fel la Târgu-Mureș o reprezintă insistențele autorităților locale pentru o instituție de cultură atotcuprinzătoare în cadrul căreia, în mod distinct, să funcționeze o bibliotecă publică. Proiectul este pus în aplicare în anul 1907, când Francisc Iosif, împărat al Austriei și rege apostolic al Ungariei (1867), aniversa 40 de ani de domnie pe tronul Ungariei. Târgu-Mureșul este primul centru din Transilvania care a beneficiat de un asemenea proiect.² Palatul Culturii, cum avea să se numească, a fost ridicat între anii 1911-1913. Impozanta clădire proiectată de arhitecții Komor Marozell (1868-1944) și Jakab Dezső (1864-1932), în stil secesion, s-a ridicat în piața centrală a orașului și în vecinătatea Primăriei, a cărei clădire a fost construită în baza aceluiași proiect. Menirea Palatului Culturii era să adăpostească biblioteca, conservatorul, muzeul etnografic, o școală pentru limbi străine, sală pentru conferințe și o sală pentru concerte. Partea decorativă, realizare de excepție (basoreliefuluri, pictură și vitraliile realizate de Körösfai K. Aladár, Roth Micsa și Nagy Sándor) dă deplinătate clădirii, fiind apreciată astăzi ca monument de artă și arhitectură.

Biblioteca publică urma să funcționeze în aripa stângă a clădirii, unde în prima etapă ocupa o suprafață de 706 mp, cu posibilități de extindere, având ca intrare curtea situată în stânga clădirii³. De la început, instituția a fost dotată cu mobilier modern, rafturi de cărți reglabile pentru diferitele formate, galantare prevăzute cu sticlă pentru rarități și valori bibliofile, mese de lectură și scaune pentru 60 de locuri, vitrine pentru cărți și periodice. Capacitatea de depozitare a fost apreciată încă de la început la 300 de mii de volume. Bibliotecar a fost desemnat Molnár Gábor, de profesie jurist, personalitate influentă și respectată a orașului, unul dintre susținătorii financiari ai realizării proiectului clădirii. În prealabil, viitorul custode al bibliotecii a urmat un curs de biblioteconomie la Budapesta, astfel încât instituția să fie organizată după cele mai actuale criterii ale timpului, referitoare la: aranjarea pe formate a cărților, sistemul de împrumut cu buzunăraș, catalogul alfabetic combinat cu subiecte etc. Pentru asigurarea lecturii, încă înainte de deschidere (noiembrie 1913) s-a făcut apel pentru donații de cărți. De la început au fost instituite două registre, de donații și cumpărături, care serveau și de inventar, și un altul, de cotare care consta într-o singură cifră arabă, urmând cronologia intrării publicațiilor, aplicată cu un numerator pe foaia

² Traian Popa, *Monografia orașului Târgu-Mureș*. Tipografia „Corvin”, 1932, p. 287-288.

³ Traian Dușa, *Palatul Culturii din Târgu-Mureș*. București, Editura Meridiane, 1970, p. 17, 46-48.

de titlu și următoarea, precum și pe o etichetă de pe cotorul cărții. Înainte de punerea în circulație a publicațiilor, acestea erau legate (compactate) pentru a le prelungi durata de folosire, iar pe interiorul tablelor (coperților) era lipită o foaie de termene pentru restituirea împrumuturilor, precum și un extras din regulamentul privind grija pe care cititorul trebuia să o aibă față de carte, cu indicarea actului legislativ care ocrotește aceste bunuri publice. Cu această dată, în baza normelor de funcționare, biblioteca devine accesibilă, în mod gratuit, tuturor celor care doreau să se folosească de serviciile ei, indiferent de vârstă, pregătire, sex, religie sau naționalitate. Fondul de carte era menit a asigura lectura populației cu lucrări care să folosească instruirii la toate nivelurile, dar și lecturii de divertisment.⁴

Din anul 1922 lui Molnár Gabor îi este asociat Aurel Filimon, originar din Monor (jud. Bistrița-Năsăud), personalitate pluridisciplinară, cu studii universitare la Budapesta și Berlin și o practică la Muzeul Național de Artă Veche Românească și Antichități din București, condus de Al. Tzigara-Samurçaș. Astfel, Biblioteca orașului sau a Palatului Culturii cum i se mai spunea, și-a început activitatea sporindu-și an de an zestrea cu noi publicații, întărindu-și astfel capacitatea de cuprindere a documentelor, sporind gradul de informare și cunoaștere al locuitorilor prin lectură. Primelor donații li se alătură sumele bugetare anuale prevăzute de primărie din care se făceau achiziții de cărți în raport cu cerințele lecturii și care, împreună cu donațiile, se constituiau într-o colecție echilibrată, enciclopedică, din care nu lipseau nici raritățile bibliofile, care se remarcă prin vechime, număr de exemplare, legătură și care dădeau deplinătate și valoare instituției cărții. Corespunzător cerințelor impuse de Unirea Transilvaniei cu România și consecințelor sale (dezvoltarea învățământului în limba română, introducerea noii administrații) fondului de carte i se alătură cel în limba română. Astfel, colecțiile se dezvoltă armonios în conformitate cu interesele de lectură și limbile vorbite în oraș, în principal română și maghiară.

Creșterea colecțiilor era asigurată din bugetul propriu acordat de Primăria orașului, cât și din donații. Pentru procurarea de publicații era desemnată o comisie numită de primărie din care făceau parte persoane de mare reputație intelectuală, români și maghiari, profesori, un bibliotecar și șeful Serviciului Cultural al Primăriei, în persoana lui Ștefan Ieremia. Toate publicațiile procurate prin achizițiile din bugetul de stat trebuiau să poarte girul acestei comisii. În

⁴ Dimitrie Poptămaș și Mészáros József, *Biblioteca Județeană Mureș*. Târgu-Mureș, Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă al Județului Mureș, 1979, p. 7.

majoritatea cazurilor ele erau obținute din librăriile locale „Revesz” și „Bucur” ori din alte oferte.

Deficitul de carte românească din bibliotecă, pe care profesorul Ion Chinezu de la Liceul „Al. Papiu Ilarian” îl semnala la un moment dat în gazeta *Mureșul* (anul I, nr. 1, 1922), ca o consecință a noilor realități politice și culturale, s-a încercat a fi remediat prin solicitarea de donații, care, în perioada interbelică, s-au dovedit mai generoase decât achizițiile de la buget. În șirul donatorilor de carte românească se înscrie Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale, prin Gr. Trancu-Iași, ministru, care trimite o primă tranșă de cărți în anul 1924 după mai multe semnalări privind lipsa acestora din bibliotecă.

O prodigioasă activitate în solicitarea de carte îi revine lui Aurel Filimon, prin legăturile cu instituțiile statului din timpul activării sale în București. El efectuează numeroase deplasări la Fundația Culturală Carol II, Comisiunea Monumentelor Istorice, Academia Română, Ministerul Cultelor și Artelor, Casa Școalelor, Institutul de Geologie, Ministerul Industriei și Comerțului, Institutul Zootehnic și multe altele. Fiecare deplasare la București se solda cu aducerea a sute de cărți deosebit de valoroase pentru sporirea capacității de informare și cunoaștere pentru public. La acestea se adaugă strădaniile pentru informațiile curente obținute prin presa cotidiană centrală: *Curentul*, *Cuvântul*, *Adevărul*, *Universul*, *Dimineața* etc. Pentru completarea fondului bibliotecii cu publicații retrospective, Filimon vizitează numeroase parohii din județul Mureș unde descoperă publicații periodice cu valoare informativ-documentară deosebită, între care colecții cuprinzând ani compacți din *Gazeta de Transilvania*, *Telegraful Român*, *Concordia*, *Observatorul*, *Tribuna*, pentru care adresează numeroase memorii Mitropoliei Greco-Catolice din Blaj și celei Ortodoxe din Sibiu, pentru a obține acordul acestora de a renunța la ele, având în vedere importanța și utilitatea lor într-o mare bibliotecă. Multe dintre ele fac parte astăzi din colecțiile instituției datorită perseverenței bibliotecarului care, în numeroase cazuri, își irosea concediul de odihnă și salariul pentru obținerea de publicații. Aurel Filimon rămâne modelul de dăruire nobilei profesii de bibliolog prin eforturile sale, prin interesul său de cercetător al vechilor tipărituri și al autodidactului în biblioteconomie (constituirea și organizarea bibliotecilor), în care sens conlucrarea cu Molnár Gabor și-a dovedit eficiența.⁵ De asemenea, nu putem trece cu vederea importanța dată instituției de către eruditul edil, primarul Dr. Emil Aurel Dandea în cele două legislaturi 1922-1926 și 1934-1937. În dările de seamă anuale ale orașului, biblioteca este tratată în mod distinct din punct de

⁵ *Aurel Filimon – consacrare și destin*. Volum îngrijit de Mihal Art. Mircea, Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2001, p. 81-102.

vedere al creșterii colecțiilor, atragerea publicului la lectură, frecvența și publicațiile consultate în sala de lectură și prin împrumut, indicatori de bază acceptați și în bibliometrie. Importanța pe care primarul o acordă instituției cărții rezultă și din alocațiile bugetare și interesul de rezolvare favorabilă a memoriilor emise din partea directorului bibliotecii.⁶

A doua Conflagrație mondială, pune instituția mureșeană la mari încercări. Urmare a Dictatului de la Viena, din septembrie 1940 Târgu-Mureșul trece sub ocupație maghiară. Aurel Filimon, devenit director în urma retragerii din activitate a lui Molnár Gábor (1936), este concediat. Cu toate insistențele sale și bunele recomandări ale colaboratorului și mentorului său spiritual făcute către Ministerul Culturii din Ungaria, i se refuză cererea de a lucra în continuare în bibliotecă, fiind nevoit să ia calea pribegiei, în refugiu la București. Aici este solicitat în organizarea unor expoziții de artă populară românească (Viena, Stuttgart, Köln, Frankfurt pe Main, Veneția) menite să confirme permanența românească în Transilvania. În urma bombardamentelor din 4 aprilie 1944 i-a fost distrusă locuința, urmând să se retragă în localitatea Rapoltu Mare, unde se stinge din viață la 3 martie 1946.⁷ Custode al Bibliotecii orașenești este numit prof. Vigh Károly căruia i se impune să pună în aplicare noul plan al ocupanților: retragerea din circulație a tuturor cărților românești, înlocuirea cotelor în depozite cu cărți în limba maghiară, pregătirea împachetării valorilor bibliofile pentru a fi protejate, date fiind succesele în înaintare a trupelor aliate în vederea eliberării Ardealului; coletele au fost însă surprinse înainte de evacuare, cărțile rămânând astfel în patrimoniul bibliotecii.

După război, instituția cade sub influența activității ideologizante a sovieticilor. Prin cataloagele de cărți interzise sunt retrase din circulație publicațiile apreciate de noul regim ca periculoase. (*Publicații interzise până la 1 mai 1948*, București, 1948). În recomandările de început ale catalogului se menționa că: „Odată cu lichidarea regimului fascist din România s-a pus problema lichidării tuturor moștenirilor pe care acesta le lăsase în urma sa. Una dintre cele mai grele moșteniri era aceea a enormei cantități de material tipărit propagandistic”, cum era apreciat produsul unei culturi acumulate în timp îndelungat.

⁶ Dr. Emil Dandea. *Dare de seamă despre starea generală a orașului Municipal Târgu-Mureș* în anul... și activitatea Consiliului. 1923-1935. [Au apărut: vol. 1. 1923; vol. 2. 1924; vol. 3, 1925; vol. 4/13. 1934; vol. 14. 1935]. Târgu-Mureș, Tipografia comunală.

⁷ Aurelia Veronica Filimon. *Consacrare și destin*. În *Aurel Filimon - consacrare și destin*, p. 37-38.

Treptat, se instaura cea mai aspră dictatură, cu mare influență asupra circulației ideilor și a libertății de informare și gândire. Odată cu ele au fost retrase și opere ale clasicilor literaturii române și maghiare. Cărțile de orientare fascistă, horthystă, legionară sau cele care contraveneau noului regim au fost depozitate în condiții de garanție, fără acces la public. O altă categorie de cărți erau însemnate cu „R” (retrase) ori cu o ștampilă „documentar”, fiind accesibile numai unor oameni de încredere. În aceste condiții a apărut H. C. M. 1542/1951 care stabilea rețeaua de biblioteci publice raportate la noua organizare teritorială (sătești, comunale, orașenești, raionale și regionale) și atribuțiile lor.

Așa se întâmplă că, de pe o zi pe alta, Biblioteca orașenească devine Bibliotecă Regională. În funcția de director a fost numit Rác Béla, fost director al cooperativei „Solidaritatea”, care nu beneficiase de prea multă pregătire culturală, dar era apreciat pentru orientarea sa procomunistă și care, urma să pună în aplicare noua politică de ideologizare comunistă a bibliotecii. Parțial, spațiile devenite libere în urma retragerii publicațiilor socotite periculoase erau de acum ocupate cu numărul mare de broșuri apărute în editurile P. C. R., Cartea Rusă, Arlus, ESPLA și în bună parte traduceri din limba rusă, noua literatură așa zisă realist-socialistă românească, maghiară ori străină, prin care se urmărea schimbarea din temelii a mentalităților constituite și consolidate în vechiul regim căzut în disgrație.

Rác Béla este înlocuit de la conducerea Bibliotecii Regionale în toamna anului 1956 cu Bartok Ibolya, tânără energică, care a simțit ce au însemnat lagărele de exterminare naziste, cunoscătoare a mai multor limbi de circulație internațională și care a lucrat o scurtă perioadă de timp la Biblioteca Raională Ciuc. Cu firea sa inteligentă și spiritul ei organizatoric a impus instituția târgumureșeană în rândul bibliotecilor publice prin introducerea aranjării tematice a cărților în depozit în conformitate cu CZU (Clasificarea Zecimală Universală), ediția adaptată la bibliotecile sovietice.⁸ Sub aspectul colecțiilor, biblioteca se îmbogățește prin numeroase confiscări, în special din unități școlare și bisericești de la Orăștie și până la Sighetul Marmației, cărți în majoritate fără circulație la public. Tot acum, biblioteca este distinsă cu premiul doi pe țară în întrecerea așa-zisă „stahanovistă” pe anul 1956.

⁸ S-au tradus din limba rusă: *Clasificarea Zecimală*, București, Ministerul Culturii, 1954 și *Tehnică de bibliotecă*, adaptare pentru România după A. V. Clenov, București, Ministerul Culturii, 1954. Ambele lucrări aveau menirea de a scoate în evidență ideologia marxist-leninistă. În acest scop au fost introduși indici de importanță prin scoaterea în evidență a teoreticienilor ideologiei comuniste. S-au prevăzut grupe care să scoată în evidență activitatea partidelor comuniste din România și Uniunea Sovietică. Indicilor literari le-a fost alăturat R(română) și S(sovietică) etc.

Bartók Ibolya își curmă viața la câteva zile după la numirea în funcția de director, succesoare fiind numită Halász Borbála, profesoară la catedra de științe sociale a Institutului Medico-Farmaceutic din Târgu-Mureș, care provenea dintr-o familie de social-democrați mureșeni, în timpul căreia serviciile bibliotecii au înregistrat succese însemnate. Receptivă la introducerea noului în organizarea lecturii, se distinge prin consolidarea secției pentru copii (înființată în anul 1952 în parcul „Lazár Ödön”, astăzi Piața Teatrului Național), prin mutarea ei în Palatul Culturii; a înființat secția de „Carte tehnică”; biblioteca a reocupat etajul II al clădirii, având o suprafață de 358 mp. Au fost înregistrate creșteri semnificative în privința personalului, colecțiilor, prin achiziții, donații și confiscări de fonduri, cele mai importante fiind cel al juristului Lányi Oszkár, al Bibliotecii Gimnaziului Unitarian din Cristurul Secuiesc și al Bibliotecii Mănăstirii Franciscanilor din Lăzarea.

O importantă activitate s-a materializat în revenirea la așezarea publicațiilor pe format în depozitele sălii de lectură. Pentru o mai bună servire a publicului se introduce accesul liber la raft al cititorului, ceea ce reprezintă un progres în modernizare, față de servirea cărților din depozit, la ghișeu sau tejghea. O activitate aparte în organizarea lecturii în timpul acestui directorat o reprezintă bibliotecile de casă la domiciliul unor familii, cu bibliotecare voluntare și publicații din fondurile de carte ale Bibliotecii Regionale. Aceste biblioteci înregistrau un mare număr de cititori, unele dintre ele devenind puncte de întâlniri cu scriitori, dezbateri asupra cărților cu însemnate implicații în acțiunea de culturalizare. În timpul directoratului doamnei Halász, Bibliotecii Regionale îi revin premii de valoare în principalele concursuri organizate de Ministerul Învățământului și Culturii, respectiv a Comitetului de Cultură și Artă de mai târziu, 1958 (**Nici o casă de țaran muncitor fără cititor**), 1960, 1962, 1964 (**Biblioteca în slujba construcției socialiste**). În anul 1965 Halász Borbala este suspendată din funcție.

Rând pe rând, destinele bibliotecii sunt hotărâte în anii următori de Ștefan Stănoiu, profesor, filolog, care, după o scurtă perioadă de timp (un an) este înlocuit cu Solomon Frățilă, profesor, filolog, fost director de liceu o perioadă de timp, inspector școlar, inspector în Comitetul de Cultură și Artă al județului Mureș; Romeo Pojan, jurist, activist de partid, fost șef al Secției de propagandă a Comitetului Județean al P. C. R.; Prof. Iulius Moldovan, filolog, personalitate cu certe valențe intelectuale, fost director de liceu (Sărmaș), inspector al Comitetului Județean de Cultură al Județului Mureș și o lungă perioadă de timp președinte al acestuia. În timpul său, cultura a înregistrat succese remarcabile prin tipărirea unor lucrări importante din punct de vedere informativ, între care *Profiluri mureșene* I-II, apariția revistei *Vatra*, dezvelirea monumentului ecvestru „Avram Iancu”, construcția Teatrului Național din Târgu-Mureș,

instituția care îl atrage, după cinci ani de bibliotecă fiind numit director al acesteia. Din anul 1985 Biblioteca Județeană Mureș este condusă de autorul acestor aprecieri.

Prin revenirea la organizarea pe județe a României, bibliotecile regionale devin municipale (1968-1974), păstrându-și în continuare funcțiile metodice. În anul 1974 se revine la includerea în titulatură a funcției de îndrumare teritorială devenind bibliotecă județeană, titulatură păstrată până în zilele noastre.⁹

Privită în ansamblul ei, această perioadă care însumează aproape 40 de ani de activitate este marcată de rezultate remarcabile. Biblioteca își sporește personalul, fondul de carte, care se dezvoltă considerabil prin procurări de publicații din alocațiile de la buget, dar mai ales din donații și selecții periodice din depozitele Fondului de Rezervă Națională al Bibliotecii Centrale de Stat, organizate la București, Săliște și Cluj. Este organizat fondul de publicații periodice prin separarea lor din fondul general, așezarea pe patru formate, alcătuirea mijloacelor de informare, a cataloagelor: alfabetic, sistematic, cronologic, geografic și topografic. Se organizează fondurile provenite din alte biblioteci, se orânduiesc pe formate și se inventariază. Tot acum se reconstituie fondul inițial al bibliotecii, în forma în care a fost organizat inițial, și se reinventariază.

Biblioteca își extinde spațiul de împrumut cu acces liber la raft în încăperile de la parterul Palatului. Sunt organizate depozitele de la subsolul clădirii (dublete ale secției de împrumut carte pentru adulți, depozit pentru publicațiile sălii de lectură în prelungire, depozit pentru dublete periodice și depozit pentru fondul permanent).

Serviciul metodic și bibliografic, deosebit de dinamic, impulsionează activitatea de lectură în mediul rural. Au loc numeroase întâlniri cu scriitori, se elaborează materiale bibliografice, metodice și literare. Apar cataloage colective de cărți și periodice străine și tematice existente în colecțiile bibliotecilor. În cadrul diversificării serviciilor pentru public menționăm refacerea secției „Cartea Tehnică” (a cărei activitate a fost întreruptă o perioadă de timp din lipsă de spațiu), înființarea secției de artă (muzică și teatrologie) și a patru biblioteci filiale în cartierele mai populate ale municipiului (Tudor Vladimirescu, Bulevardul 1848, Aleea Carpați și Aleea Cornișa).¹⁰

⁹ Decretul 703 din 28 dec. 1973 privind stabilirea normelor unitare de structură pentru unitățile culturale educative. În: Colecția de legi și decrete, vol. IV, 1 oct.-31 dec., 1974, p. 809-839.

¹⁰ A se vedea pentru această perioadă Dimitrie Poptămaș și Mészáros József, *op. cit.*

Tot în această perioadă de timp, în anul 1974, Biblioteca Teleki-Bolyai cu cele două colecții de bază de excepțională valoare științifică și documentară, națională și universală, trece în administrarea Bibliotecii Județene Mureș. Fondurile alăturate ale celor două biblioteci dau deplinătate și unitate instituției și colecțiilor, în conformitate cu tradițiile de lectură ale populației, o impun pe plan național și internațional, cu reale posibilități de lectură, studiu și cercetare.

Revoluția din Decembrie 1989 a determinat o reorientare generală în organizarea bibliotecii și a lecturii publice. Chiar dacă nu am procedat la o separare a fondurilor în categoriile „S” și „D” în conformitate cu instrucțiunile forurilor tutelare¹¹, situație confirmată la un control cu puține luni înainte de acest moment, abia acum începea libertatea accesului neîngrădit la informație. Colecțiile noastre au rămas unitare atât din punct de vedere al depozitării, cât și al principalelor instrumente de informare a publicului, respectiv cataloagele alfabetic și sistematic. Putem vorbi de acum de o democratizarea a actului de cultură în sine.

Biblioteca a fost la un moment dat invadată de publicații de mai mică sau mai mare valoare. Reținerea în colecții s-a făcut în mod selectiv, opțiunea fiind pentru cele din urmă. Pentru prima dată în existența sa, biblioteca își constituie un fond de referință de excepție constând în dicționare, lexicoane, enciclopedii la care cu ani în urmă nu puteam visa nici cu gândul. Diversificarea editurilor ne-a impus mai mare rigoare în aplicarea criteriului selectiv în achizițiile de publicații.

Cea mai mare realizare a anilor postrevoluționari o constituie procesul de informatizare a serviciilor de bibliotecă. Am adoptat un soft specific din Marea Britanie aflat acum sub licența IME-București, denumit TINLIB, acceptat de mai multe biblioteci județene, inclusiv de Biblioteca Națională a României.

Anul 1994 a însemnat pentru Biblioteca Județeană Mureș instituirea bazei de date, constituită din toate intrările de documente. S-a organizat rețeaua de calculatoare, au fost instalate în toate secțiile de relații cu publicul terminale în vederea regăsirii publicațiilor. Dată fiind insuficiența echipamentului și lipsa de familiarizare a cititorilor cu acesta, după această dată, cataloagelor tradiționale le-am alăturat buletinele bilunare *Cărți noi*, intrate în colecțiile bibliotecii.

Tot acum a fost extinsă secția de împrumut carte pentru adulți la mezaninul clădirii, cu fondurile de literatură.

¹¹ „S”(secret) și „D”(documentar). Pe baza Normelor Nr. 85 din 18 februarie 1981, privind clasificarea, păstrarea și circulația fondului special de tipărituri și alte materiale grafice și audiovizuale din biblioteci și anticariate emise de CCES se stabilesc două categorii de fonduri: 1) de circulație curentă și 2) de circulație specială.

La loc de cinste este situată activitatea de editare și tipărire a unor lucrări de specialitate prin care ne dezvăluim colecțiile, rezultat al unor cercetări bibliografice ori de înregistrare. După ani de zile, preocupările de studiere și identificare a vechilor tipărituri se soldează cu *Catalogul Cărților tipărite în secolul al XVI-lea în Biblioteca Teleki-Bolyai*, realizatori Spielmann-Sebestyén Mihály, Dr. Balazs Lajos, Ambrus Hedvig și Meszaros Ovidia. Presa locală este cuprinsă în seria de *Bibliografii mureșene, Publicațiile periodice mureșene, 1795-1972* volum alcătuit de Dimitrie Poptâmaș și Mózes Iulia. Tot în această serie au apărut: *Bibliografia publicațiilor periodice, 23 dec. 1989-31 dec. 1994*, continuată de un alt volum pentru anii 1995-2000, iar cărțile au fost cuprinse în *Bibliografia cărților, albumelor și hărților editate în județul Mureș, 1990-1995* lucrare continuată într-un nou volum pentru anii 1996-2000, rezultat al achizițiilor publicațiilor locale, exemplarelor de depozit legal și cercetării unor surse particulare sau comerciale ori în alte biblioteci, în evidența, descrierea și clasarea bibliografelor Fülöp Mária și Anna-Maria Vintilă. De mare interes pentru public este dicționarul biobibliografic realizat de Ana Cosma *Scritori români mureșeni*. Între ultimele apariții menționăm bibliografia *Județul Mureș în cărți 1990-1999*, o cercetare realizată de Fülöp Mária. Mai adăugăm aici culegerea de studii și comunicări, precum și selecția de texte ale unuia din ctitorii instituției, sugestiv intitulată *Aurel Filimon – consacrare și destin*, precum și primul anuar al Bibliotecii Județene Mureș, *Libraria*, consacrat celor 200 de ani de lectură publică la Târgu-Mureș.¹²

¹² *Catalogus librorum sedecimo Saeculo Impressorum Bibliothecae Teleki-Bolyai. Novum Forum Siculorum*. Tom. I-II. Composed by: Spielmann-Sebestyén Mihály et Dr. Balázs Lajos, Ambrus Hedvig, Mészáros Ovidia, Târgu-Mureș-Neumark am Miresch-Marosvásárhely, Lyra, 2001. (Biblioteca Județeană Mureș); Dimitrie Poptâmaș și Mózes Iulia. *Publicațiile periodice mureșene 1795-1972. Maros megyei időszaki kiadványok bibliográfiája*. Studiu introductiv de Vasile Netea. Postfață de Dimitrie Poptâmaș. Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2000. (*Bibliografii mureșene*, 3); *Bibliografia publicațiilor periodice 23 dec. 1989-31 dec. 1994. Időszaki kiadványok bibliográfiája*. Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2001; *Bibliografia cărților, albumelor și hărților editate în județul Mureș 1990-1995. A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája*. Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 1997. (*Bibliografii mureșene*, 2); *Idem*, 1996-2000, Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2000 (*Caiete mureșene*, 6); Fülöp Mária. *Județul Mureș în cărți – Maros Megye a könyvekben 1990-1999*. Bibliografie. Cu o postfață de Dimitrie Poptâmaș. Târgu-Mureș-Marosvásárhely, Biblioteca Județeană Mureș, 2002 (*Caiete mureșene*, 5); Ana Cosma. *Scritori români mureșeni*. Dicționar biobibliografic. Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2000;

O activitate aparte provenită din obligațiile noastre morale și spirituale privește sprijinul pe care îl acordăm românilor din afara granițelor, vitregiți de accesul la cărți românești. Am răspuns favorabil inițiativei Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj-Napoca și am contribuit moral și material la instituirea și dotarea primei biblioteci românești din Chișinău, „Transilvania” (28 aug. 1991). An de an, acesta a fost locul de contact intelectual între personalități ale creației literare ardelenne și basarabene.

Din anul 1996 ne-am asumat instituirea și patronarea unei biblioteci, a șasea de acest fel din Chișinău, în marele și frumosul cartier Râșcani. Situată la un parter de bloc (suprafață cca 400 mp), dotată cu mobilier modern, am constituit, în bună parte din donații, un fond de carte retrospectiv reprezentativ, care acum se cifrează la peste 32 de mii de volume. Anual, aici desfășurăm activități românești comune, axate pe ultimele apariții editoriale, participăm la manifestări, între care simpozioane, sesiuni de comunicări, dezbateri profesionale, medalioane literar-artistice, programe culturale închinare unor personalități și evenimente. Utilitatea acestei filiale a Bibliotecii municipale „B. P. Hasdeu”, pe al cărei frontispiciu este inscripționat *Biblioteca „Târgu-Mureș”* este, dovedită prin numărul mare de utilizatori (peste 16. 000 anual) și cele peste 500 de mii de volume consultate anual de aceștia pentru a-și potoli interesele de cunoaștere și cultură după vechile tipare tradiționale, la care se adaugă plusul de modernizare al zilelor pe care le trăim.

Biblioteca Județeană Mureș își desfășoară activitatea sub auspiciile și finanțarea Consiliului Județean Mureș care și-a asumat rolul de ordonator principal de credite, este receptiv la doleanțele noastre, conștient fiind de importanța, dimensiunea și valoarea acestei unități din subordinea sa.

Acum, la 90 de ani de la deschiderea bibliotecii, privim încrezători înainte, în mileniul al treilea, cu convingerea că instituția cărții rămâne una viabilă, chiar și în condițiile în care, în mod dirijat, electronica se impune în privința comunicării, tezurizării și informatizării ei. Suntem conștienți de faptul că am acumulat o mare cantitate de documente, multe din ele urmând a fi cuprinse în instrumente de informare, fie tradiționale (cataloge) fie în baze de date automatizate, în vederea informării și facilitării accesului publicului la acesta. Tot atât de importantă este prelucrarea automatizată retrospectivă a întregului patrimoniu. Considerăm necesară extinderea spațiului de depozitare, în condițiile în care biblioteca noastră se apropie de un milion de documente, unități de inventar. Este necesară îmbunătățirea condițiilor de consultare a documentelor,

Aurel Filimon – consacrare și destin. Volum îngrijit de Mihail Art. Mircea, Dimitrie Poptămaș, Melinte Șerban. Prefață de Melinte Șerban. Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2001.

atât a celor tradiționale cât și a celor electronice, în spații corespunzătoare, modernizate (iluminat, încălzit, aerisit, silențiozitate etc.). Nu ar fi lipsită de importanță nici ideea unei construcții noi, o bibliotecă reprezentativă, într-o localitate în care lectura are o mare tradiție, unde instituția cărții are o istorie multiseculară, locul în care educația și instrucția au devenit o prioritate. Biblioteca județeană mureșeană se înscrie fără rezerve între marile edificii ale spiritului, cu mari perspective în tot ceea ce înseamnă formare, informare, cunoaștere, cultură și divertisment, procese indispensabile în mersul galopant spre o viață a împlinirilor pe care ni le dorim atât de mult, într-o lume în care schimbarea este o trăsătură caracteristică.

DIMITRIE POPTĂMAȘ,
director
Biblioteca Județeană Mureș

ANEXA 1

SITUAȚIA
privind principalii indicatori de activitate ai
Bibliotecii Județene Mureș pe 90 de ani (1913-2003)

Anul	Cărți intrate	Cititori	Cărți consultate	Frecvența
1913	2872	582	4430	2215
1914	4757	1036	81453	27151
1915	1341	906	61961	33583
1916	1327	676	61705	29022
1917	514	672	53432	23696
1918	221	308	36123	16514
1919	1102	744	57490	26456
1920	100	387	49465	20803
1921	583	320	46223	19246
1922	507	397	43799	18210
1923	636	321	36439	16663
1924	555	891	27957	11667
1925	955	845	28100	11591
1926	388	904	35145	14875
1927	675	497	16342	5293
1928	448	236	19094	5048
1929	611	320	18336	4170
1930	26	271	20194	4367
1931	77	237	20224	4587
1932	690	126	6331	1488
1933	} 842 ¹³	133	6151	1495
1934	}	149	7291 ¹⁴	1762 ¹⁴
1935	109 ¹⁵	301	8427	1929 ¹⁴
1936	651 ¹⁵	322	11631	2909
1937	1053 ¹⁵	394	9422	2088

¹³ Cifra cumulează anii 1933-1934

¹⁴ Cifre aproximative.

¹⁵ Anul financiar este pe doi ani calendaristici (ex. 1934 / 1935).

1939	173 ¹⁵	362	10055	3245
1940	8817	147	4670	1632
1941	845	1081	40437	20774
1942	1399	1388	59844	29922
1943	1202	1567	61221	30707
1944	2870	1288	28906	14597
1945	2415	875	21452	10426
1946	1716	1620	42279	20935
1947	436	1580	46117	22984
1948	452	1101	28496	14248
1949	1670	756	26386	13193
1950	3576	1406	48253	33002
1951	4259	1136	50861	43503
1952	7058	1818	46608	33648
1953	11415	4576	65136	54507
1954	9877	6350	83740	85175
1955	21199	9088	114102	89182
1956	11756	10042	157309	98034
1957	10993	11322	190948	127570
1958	11334	12009	222818	123405
1959	12890	12058	243649	129341
1960	16489	12043	252895	98535
1961	16291	15714	315246	138794
1962	17410	16840	319998	142639
1963	13627	12861	268890	123432
1964	18507	10462	269379	130564
1965	11305	11476	294376	123883
1966	10986	9381	278642	108096
1967	13087	10129	297151	111018
1968	15599	10760	300283	116110
1969	14900	11719	305612	124068
1970	13698	11982	329063	126043
1971	18574	12464	340585	128225
1972	15355	12882	337692	132934
1973	19387	12995	362542	146872
1974	16370	13904	370041	149702
1975	18979	14134	393261	154967

1976	17363	17279	443603	177942
1977	16629	18147	466456	185832
1978	32808 ¹⁶	18574	471437	180933
1979	55295 ¹⁷	18808	478644	184071
1980	21024	21614	516054	183605
1981	23992	20396	526679	184105
1982	14004	18550	383433	143426
1983	16814	20212	508841	167757
1984	18368	20486	551751	181505
1985	13070	20780	538004	185266
1986	15240	21321	559471	196786
1987	14370	22899	581188	207625
1988	14255	23262	582525	212743
1989	11760	23369	574168	209124
1990	17381	14886	340039	117976
1991	11466	15706	430089	147108
1992	11655	16859	458377	160305
1993	13882	17714	479919	183556
1994	8834	19635	473147	190961
1995	9287	21563	518537	216666
1996	12263	21825	496258	213583
1997	11296	22879	507252	226020
1998	11343	24123	507718	233608
1999	10415	25592	527381	243388
2000	10740	27693	508766	246373
2001	11448	21945	498080	229066
2002	14390	21796	470328	203599
2003	-	119124	449957	204381

¹⁶ 13720 volume provin din inventarierea unor confiscări mai vechi.

¹⁷ 37142 volume provin din inventarierea unor confiscări mai vechi.

ANEXA 2

PERSONALUL Bibliotecii Județene Mureș în anul 2003

Director

Prof. **Dimitrie Poptămaș**, bibliotecar, I A, S

SERVICIUL RELAȚII CU PUBLICUL

Șef serviciu

Prof. **Mihail Art. Mircea**, bibliotecar I A, S,

Împrumut carte adulți

Prof. Avram Olivia Monica, bibliotecar II, S

Istrate Mariana, licențiată în drept, bibliotecar, II, S

Ing. Popa Adriana, bibliotecar II, S

Agyagási Hajnal, bibliotecară II, SSD

Todea Ana, bibliotecară I A, STP

Aldea Laura, bibliotecară I, M

Chircea Aranka, bibliotecară I, M

Lazăr Ana Maria, bibliotecară I, M

Mureșan Maria, bibliotecară I, M

Tero Ana, bibliotecară I, M

Secția pentru copii și tineret

Prof. Macarie Angela, bibliotecară, I A, S

Ing. Cătană Emilia, bibliotecară II, S

Bleahu Simona, bibliotecar I, M

Înv. Masca Anica, bibliotecar I, M

Illyes Claudia, bibliotecară debutantă, M

Secția de carte tehnico-științifică

Ing. Macarie Cristian, bibliotecar II, S

Ing. Fall Maria Magda, bibliotecar II, S

Vidican Emilia, bibliotecar I A, STP

Sala de lectură generală

Prof. Haja Dana, bibliotecară II, S

Pop Ana Gabriela, licențiată în drept, bibliotecară II, S

Puia Lucia, bibliotecară I A, STP

Bleahu Viorel, bibliotecar I, M

Petelei Klára, bibliotecară I, M

Szabó Brigita, bibliotecară I, M

Sală de lectură pentru periodice, fond permanent

Prof. Ciurca Mariana, bibliotecară I A, S

Prof. Mihail Radu, bibliotecar II, S

Secția de artă

Prof. Buda Georgeta, bibliotecară, I, SSD

Biblioteci filiale

Prof. Cozma Olimpia, bibliotecară I, SSD (Cartierul „1848”)

Ing. David Gabriela, bibliotecară I, S (Casa de Cultură „Mihai Eminescu”)

Hosu Felicia, bibliotecară I, M (Cartierul „Tudor Vladimirescu”)

Lokodi Anna, bibliotecară debutantă, M (Cartierul „Alea Carpați”)

SERVICIUL COMPLETARE, EVIDENȚA, INFORMARE BIBLIOGRAFICĂ, COLECȚII SPECIALE

șef serviciu

Prof. **Spielmann Mihaly**, bibliotecar I A, S,

Completare, evidență și prelucrarea colecțiilor

Ing. drd. Suciu Melania, bibliotecară II, S

Prof. Moldovan Liliana, bibliotecară I, S

Ing. Bakos Erika, bibliotecară, I, S

Prof. Csiki Emese, bibliotecară II, S

Biblioteca Teleki-Bolyai

Prof. Mesaroș Ovidia, bibliotecară I A, S

Prof. Muntean Carmen, bibliotecară I A, S

Prof. Kovács Bányai Réka, bibliotecară I A, S

Prof. Kimpian Ana Maria, bibliotecară II, S

Informare bibliografică

Prof. Hodoș Elena, bibliotecară I A, S

Vintilă Anna-Maria, bibliotecară I, SSD

Informatizare, prelucrare automată a colecțiilor

Ing. Popescu Letiția, bibliotecară I, S

Sing. Tcaciuc Alexandru, informatician I, SSD

Prof. Mureșan Tereza, bibliotecară I, SSD

Avram Horia Ioan, bibliotecar I, M

Îndrumare metodică

Prof. Popescu Mircea, bibliotecar I A, S

Conservare-Restaurare

Prof. Kelemen Sándor, conservator I, SSD

Prof. Spinei Radu, restaurator I

COMPARTIMENTUL ADMINISTRATIV

conducătoarea compartimentului,

Stângaciu Viorica, contabilă șefă

Magyarosi Bianca, contabilă III, STP

Cotoară Diana, secretar-dactilografă I, STP

Gabor Anna, legătoare manuală carte, I, G
Gal Alberta, legătoare manuală carte I, G
Zogorean Valentin, conducător auto II, G
Cizmás Sándor, fochist II, M
Michi Genoveva, îngrijitoare I, G
Barabás Tünde, îngrijitoare I, G
Aszalos Anna, îngrijitoare I M
Costin Elena, îngrijitoare II, M
Kádár Magda, muncitoare necalificată, G

Notă:

S - Studii superioare

SSD - Studii superioare de scurtă durată

STP - Studii tehnice postliceale

M - Studii medii

G - Studii generale

Mures County Library at 90 Anniversary

Abstract

At the beginning of the new millennium Mures, County Library celebrated both two hundred years of public reading at Târgu-Mureș and ninety years of existence. The first anniversary is connected to Teleki Library, one of the most valuable European cultural treasure. It was the private library of count Teleki Samuel (1734-1822) and contains some of the most important books that could be found during the 18th and 19th century. In 1802 Teleki decides to share his library to all those interested in reading.

The second anniversary refers to the building of the so-called Cultural Palace and the inauguration of City Library. The Cultural Palace was built between 1911-1913 according to the plans made by Komor Marozell and Jakab Dezső. Its role was to shelter the City Library, the local Music Academy, the Museum of Ethnography, a school for foreign languages, a conference hall and a concert hall. Its impressive ornamentation — paintings, bas-reliefs, stained glass windows etc. — realised by Körösfai K. Aladár, Roth Micsa and Nagy Sándor, transformed the building into a real artistic monument.

The library was very well organized on modern bases: sixty places at the reading-hall, modern furniture, glass cases for exhibitions etc. Its capacity of storing books was about 300 thousand unities.

The first responsible for the library's well function was Molnár Gabor, one of the financial upholders of the building. In 1922, Aurel Filimon also began his activity at this library; he tried and succeeded in enriching the library's collections with a lot of valorous books.

After the tragic moments from the beginning of the 40's, a lot of changes took place in this library: Filimon was fired and the new manager became Vigh Károly, who had to comply with the new requests: the withdrawal of Romanian books, the donation of bibliophile values etc. After World War, the institution had to obey to Sovietic influences and, in this way, began the most dramatic period of cultural censorship.

According to the new rules, in 1951 the City Library became Regional Library and Rác BÉla was appointed as manager. He was succeeded by Bártok Ibolya, Halász Borbála, Stefan Stănoiu, Solomon Frătilă, Romeo Pojan, Iulius Moldovan; in 1985 the library's manager became Dimitrie Poptămas.

In 1974 the Regional Library became County Library and among its duties, it had to be a kind of supervisor for all the libraries from Mures County. In the same year, Teleki Library was subordinated to County Library.

Today, Mures County Library is considered to be the largest county library from our country, because of its impressive number of books (almost one million). It is organized on several services: public relations, bibliographical service, aquisition, special collections etc. It has an important role in public education considering the books it can offer. More than that, Mures County Library has its contribution in enriching the editorial activity of our county.